

Pastabos apie Balio Sruogos laiškų rašybą ir kalbą

Aurimas Markevičius

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, Tekstologijos skyrius,
Antakalnio g. 6, 10308 Vilnius, paversmis@gmail.com

Neringa Markevičienė

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, Tekstologijos skyrius,
Antakalnio g. 6, 10308 Vilnius, nerutela@hotmail.com

Anotacija. Šiame straipsnyje¹ aprašuoju, analizės, tekstologinio tyrimo metodais nagrinėjant istorinio konteksto medžiagą ir detales, tiriami Balio Sruogos laiškų rašybos atvejai, neatitinkantys jo gyvento meto ir dabartinės ortografijos. Aprašomi ir B. Sruogos kalbos ypatumai, ypač tarmybės, būdingos ne tik jo gimtajai rytų aukštaičių, bet ir vakarų, pietų aukštaičių, žemaičių tarmėms, taip pat laiškuose vartojamos svetimybės².

Esminiai žodžiai: *Balys Sruoga, egodokumentai, ortografija, tarminiai elementai, svetimybės, autoriniai naujažodžiai.*

Įvadas

Šio straipsnio tyrimo objektas – lietuvių literatūros klasiko B. Sruogos laiškai, 1915–1917 m. adresuoti Valerijai Čiurlionytei. Siekiama ištirti šių laiškų rašybą ir kalbą, aptarti sociokultūrinės ir istorinės aplinkybės, dariusias įtaką autoriaus kalbai. Lyginamosios analizės tikslu šiek tiek remiamasi ne tik V. Čiurlionytei, bet ir kitiems adresatams rašytai laiškais.

¹ Straipsnis parengtas vykdant Lietuvos mokslo tarybos Valstybinės lituanistinių tyrimų ir sklaidos 2016–2024 m. programos projektą „Balio Sruogos elektroninis laiškų archyvas“. Projekto sutarties Nr. LIP017/2016.

² Dabar internete skelbiamas Neringos Markevičienės rengiamas B. Sruogos laiškų, rašytų 1911–1947 m., elektroninis archyvas (SELA).

Lietuvių literatūros klasiko B. Sruogos kūrinų rankraščių ir egodokumentų kalba nagrinėta mažai. 1957 m. išleistų B. Sruogos „Raštų“ įvadiniam straipsnyje apie rašytojo kalbos ypatybes ir specifiką nekalbama (Rabačiauskaitė, 1957, 5–35). Rašytojo kalba netirta ir jo kūrybos studijų ir interpretacijų rinktinėje (KSI, 2001). 1996 m. naujai pradėtų leisti B. Sruogos „Raštų“ įvade, pristatant moderniosios literatūros klasiką, nors ir abstrakčiau, bet jau pabrėžiamas rašytojo „<...> dramų poetinės kalbos savitumas: abstrahuojanti jausminių būsenų leksika, melodinga elegiška tonacija, lakūs epitetai, žaižaruojančios gamtinės metaforos, šnekamosios frazės gyvastingas natūralumas ir šventiška pakilumo priegaidė, nepereinanti į patetiką, kuri jam buvo atgrasi“ (Kubilius, 1996, x–xi). Genovaitė Orentaitė tyrė B. Sruogos poetinės leksikos sluoksnius (Orentaitė, 1978, 50–62). Algio Samulionio monografijoje „Balys Sruoga“ užsiminta apie rašytojo pastangas aktualinti poetinį žodį, dažniausiai impulsyviai ieškant neologizmų, retesnių žodžių, istorizmų, tarmybių, barbarizmų, neįprastų darinių, mažybinių formų (Samulionis, 1986, 154). A. Samulionis suregistravo ir aprašė B. Sruogos eilėraščių, įėjusių į rinkinius „Saulė ir smiltys“ (1920), „Dievų takais“ (1923), genezę, stilistinius variantus (Samulionis, 1996, 719–840). 1996 m. pradėtos leisti antrosios B. Sruogos akademinių „Raštų“ laidos skyriuje „Redakcinės pastabos“ taip pat pateikta įžvalgų apie savitą rašytojo fonetiką, morfologiją, leksiką, sintaksę. B. Sruogos „Raštų“ redaktorė Donata Linčiuvienė kiekvieno tomo pabaigoje trumpai išdėstydavo, kokie rašytojo kalbos elementai, lyginant su dabartinės kalbos normomis, netaisyti paisant autoriaus valios, laikant juos „sruogizmais“ ar stengiantis išlaikyti eiliuotos, ritminės kalbos skambesį (Linčiuvienė, 1996a, 843–844; Linčiuvienė, 1996b, 749; Linčiuvienė, 1997, 729–730). Kiekvieno B. Sruogos „Raštų“ tomo skyriuje „Redakcinės pastabos“, lakoniškai įvardijus, kuo rašytojo kalba autentiška, pateikus keletą pavyzdžių, vis dėlto nesvarstomos nenuoseklios rašybos priežastys, nenagrinėjami tarminiai variantai, neaprašomos B. Sruogos kalbos sąsajos su įvairiomis tarmėmis. N. Markevičienė išsamiai tyrė B. Sruogos kūrinio „Dievų miškas“ autografus, jų stilistinę autoredukciją (Markevičienė, 2014, 133–208). Plačiau nagrinėta rašytojo laiškų nuorašų kreipinių raiška (Bankauskaitė-Sereikienė, Šiaučiulytė, Mickienė, 2008, 79–91).

Išleistų rašytojų klasikų kūrinų kalba būna suredaguota. Redaktoriai visada pabrėžia, kad išleistame kūrinyje, sušiuolaikinant tekstą, ištaisytos akivaizdžios leksikos vartojimo, rašybos, skyrybos, aiškios korektūros klaidos. Tačiau niekada neparodomi gramatiniai taisymai. Skaitytojas dažniausiai nemato, kokia kalba kūrinų tekstus buvo parašę patys autoriai. Tik retkarčiais pateikiama viena kita autorinio teksto faksimilė. Literatūros kritikai taip pat tyrinėja išleistą, suredaguotą, o ne autoriaus rankraštinių

variantą. Tikrąsias rašytojo ortografijos ypatybes ir savitus kalbos bruožus atskleidžia jo rašyti laišakai, kūrinių rankraščiai³.

B. Sruogos kalbą ir rašybos įgūdžius formavusios aplinkybės

Pateikiama pora pavyzdžių iš B. Sruogos grožinių kūrinių (eilėraščio „Dainuškėlė“ ir prozos fragmento „Išguitas“), kurie pirmiausia buvo parašyti laiškuose V. Čiurlionytei:

– *Gulbinėli palukėk.*
Tu nuo musu neplasnok.
Nieks taves taip nemilės,
Nieks lopšinės neliuliuos. (8)⁴

Prisišlieju prie senos, susikuprojusios
pušies – ziuri[u] tolin pro rukus:
Gal išvisiu Ji, gal išvisiu Ja, gal išvis Juos?
Tilu.
Tik kazkokie šešėliai akise pinasi, tik
kazkoksaus skausmas sirdi slegia...
Nepasijutau, kaip atsiklaupiau ir
taritum [iš] kapa kilo balsa pratariau
– *Miserere!*
Niekas maldos nenugirdo, niekas skausmo

³ Redaktoriai, rengiantys rašytojų klasikų laiškų spausdintus variantus, diskutuoja apie jų publikavimo būdus (faksimilinį, kritinį, populiarųjį) ir problemas (Kučinskienė, 2012, 54–61). Skaitmeninėje erdvėje minėti laiškų publikavimo būdai derinami. „Balio Sruogos elektroniniame laiškų archyve“ pateikiami keli galimi rašytojo laiškų skaitymo variantai. Pirmiausia parodomas tradiciškai parengtas, pagal dabartinės kalbos normas minimaliai pakoreguotas laiško variantas, skirtas cituoti, versti į kitas kalbas ar populiariai naudoti. Pasirinkus tik laiško rankraščio atvaizdą, galima matyti ir skaityti autentišką rašytojo tekstą – tokį, koks jis buvo parašytas. Jei kyla neaiškumų dėl rašybos ar rankraščio kokybės, galima pasirinkti rankraščio atvaizdą ir teksto (diplomatinio perrašo) derinį. Pavyzdžiui, nėra lengva skaityti V. Čiurlionytei Pirmojo pasaulinio karo metais siųstus B. Sruogos laiškus, kurie rašyti dažniausiai paprastu pieštuku eilutę šliejant prie eilutės, taupant popierių, kuris nėra kokybiškas. Tekstologo parengtas diplomatinis perrašas atspindi gryną, nekoreguotą autoriaus laiško tekstą – tokį, koks buvo parašytas. Subtilesniems lyginamiesiems tyrimams skirta laiško genetinio, diplomatinio ir minimaliai paredaguoto tekstų sąsajos dalis, atspindinti, kaip pats rašytojas tobulino pirma parašytą tekstą ir kaip jį pagal dabartinės gramatikos ir rašybos taisykles keitė redaktoriai. Išryškinus šias nedideles pataisas, matyti, kad net ir jos nemažai pakeičia autentišką tekstą. Tokia daugiopa laiško tekstų parodymo perspektyva skaitytojui suteikia galimybę nuosekliai stebėti visą laiško rašymo ir rengimo procesą (SELA; dar žr. Tamošaitis, 2018, 66–68).

⁴ Prie pavyzdžių ir citatų, pateikiamų iš B. Sruogos laiškų, nurodomi skaičiai žymi laiško numerį straipsnio pabaigoje pateiktoje B. Sruogos laiškų rodyklėje.

neištirė.

– Melskies už mus!

Ne cia gyvenimas.

Ir pavasario cia nėra. Cia tik ilgėjimos

ilgėjimos butybės ar givatos. (9)

Plg. dar 1911 m. balandžio 18 d. „Lietuvos ūkininko“ redakcijai Mikalojaus Konstantino Čiurlionio mirties proga B. Sruogos rašyto laiško ištrauką:

Gerbem. Redakcija.

Malonečiau patalpint į tamstų laikraštį šia

mano korespondencijelę ir eiliukės.

<...>

P. S. Malonėčiau parašit, kokiuo budu siust rankraščius

B. S. (1)

Palyginus B. Sruogos laiškų ir jo išleistų kūrinių (ypač poezijos ir prozos tekstų) rašybą ir kalbą, matyti, koks nemažas būna redaktorių, korektorių indėlis į knygos parengimą spaudai.

B. Sruogos laiškuose esančių klaidų priežastys įvairios. Pačioje XX amžiaus pradžioje dar nebuvo nusistovėjusi lietuvių kalbos rašyba ir vartojimo normos. Nebuvo išleisti ir kalbos normintojo Jono Jablonskio veikalai „Lietuvių kalbos gramatika“ (1919) ir papildytas jos antrasis leidimas (1922), „Linksniai ir prielinksniai“ (1928).

Vis dėlto pagrindinė klaidų priežastis buvo kita – B. Sruoga nesimokė jokioje lietuviškoje mokykloje. Būsimasis rašytojas į rusišką Vabalninko pradžios mokyklą įstojo 1903 m., dar spaudos draudimo laiku, kai reikėjo slėpti, kad moki skaityti lietuviškai. 1905 m. Čypėnų valsčiuje, kuriam tuo metu priklausė ir Vabalninko apylinkės, įvyko sukilimas prieš caro valdžią (Žitkus–Stonis, 1997, 53–56; Garbaskas, 2012). Laikinais įkūrus Čypėnų respubliką, Vabalninko pradžios mokykloje visi dalykai pradėti dėstyti lietuviškai. Tačiau po metų rusų kalba grąžinta, o sukilėliai, tarp kurių buvo itin aktyviai veikęs vyresnysis B. Sruogos brolis Juozapas, suimti ir nubausti. 1907–1914 m. B. Sruoga mokėsi Panevėžio realinėje mokykloje, kurioje visi dalykai buvo dėstomi rusų kalba. Lietuvių kalba drausta, o užklupti tarpusavyje lietuviškai kalbantys mokiniai būdavo įspėjami, persekiojami specialiai samdomų prižiūrėtojų, baudžiami mažinant pažymius, grasinama juos pašalinti iš mokyklos. Pasak B. Sruogos bendramokslis Juozo Urbšio, Panevėžio realinėje mokykloje „Gimtosios kalbos išmokti <...> nebuvo galima. Primiršti ir sužargoninti ją – visos sąlygos. <...> Mokykloje lietuvių mokėsi nedaug, jie sudarė mažumą (kiti mokiniai daugiausia buvo rusai, lenkai, žydai), be to, mokyklos vadovybė kreivai žiūrėjo į lietuvių kalbos vartojimą net ir tarp lietuvių“ (Urbšys, 1997, 64–65). Vis dėlto tokioje rusiškoje Panevėžio realinėje mokykloje

1906–1908 m. vyko papildomas J. Jablonskio ir kito mokytojo vestas lietuvių kalbos seminaras, į kurį B. Sruoga buvo užrašę jo tėvai (Samulionis, 1986, 26). Tačiau neišliko liudijimų, ar tą seminarą lankė B. Sruoga, o jei taip, – kaip jį paveikė ten dėstyti gramatikos ir rašybos dalykai.

1914–1918 m. būsimasis rašytojas praleido Rusijoje – vienus metus studijavo Petrogrado Miškų institute, paskui įstojo į Petrogrado universiteto Istorijos-filologijos fakultetą studijuoti literatūros. Vėliau B. Sruoga studijavo literatūrą ir Maskvos universitete, o 1921–1924 m. – slavų filologiją Miuncheno universitete, į kurį įstojęs, savarankiškai mokėsi vokiečių kalbos. Todėl lietuvių kalbos rašybos, skyrybos, kalbos normų atžvilgiu B. Sruoga buvo savamokslis.

Lietuvių kalbos dalykais B. Sruoga domėjosi pirmiausia skatinamas tėvų, vėliau savarankiškai. Liudijama, kad „Balys skaitė lietuviškas knygas, gaunamas iš Vabalninko parapijos bibliotekos“ (Sruogienė, 1996, 40). Keturiolikmetis ar penkiolikmetis B. Sruoga, būdamas „tautiškai susipratęs“, skaitė visas išleidžiamas lietuviškas ir kitas uždraustas knygas (Urbšys, 1997, 65–66). Mokydamasis Panevėžio realinėje mokykloje, jis buvo aktyviai įsitraukęs į slaptą tuomet draudžiamų lietuviškų vakarų organizavimą, „aušrininkų“ veiklą (Brazdžiūnas, 1997, 67).

1916 m., studijuodamas Petrogrado universitete, B. Sruoga dirbo teisininko Stasio Šilingo ir dailininko Adomo Varno vadovaujamoje Lietuvių draugijos nukentėjusiems dėl karo šelpti Lietuvos ūkio ir trobesių atitaisymo sekcijoje, kurioje rinkti žodžiai technikos terminų žodynui. B. Sruoga rinko terminus iš įvairių žodynų ir Kazimiero Būgos kartotekos. Kasdien po penkias valandas dirbdamas terminologo darbą, jis gaudavo 80 rublių atlyginimą (21). Finansinė parama ypač pravertė studijuojant. Bet svarbiausia, kad darbas su žodynais, žodžių rinkimas veikė estetiškai, įkvėpė būsimąjį rašytoją – šis įdirbis atsispindi ir jo poezijoje, ir vertimuose. Laiškuose V. Čiurlionytei B. Sruoga rašė:

Aš Komitete gi jokio visuomeniško darbo nedirbu – dirbu tik savo naudai. Už rausimos po Būgos žodyną aš pats nežinau kiek užmokėčiau, o dabar dar man moka. Taip Būga nebūtų davęs rausties, o dabar aš galiu. Ir labai daug pasinaudojau (22).

Žinai, kaip dabar man prisiėjo susidurti arčiau su lietuvių kalba – pasirodo, kad tai neišpasakytai vaizdi ir turtinga. Aš tik dabar tepradedu pajusti visą grožę. Poniausias svetimos kalbos vaizdas lietuvių kalbon išverčiamas, tik reikia pajusti jos dvasia ir pasimokinti. Ir aš esu be galo patenkintas savo tarnyste. Aš tiek daug jau išmokau ir kiek dar išmoksiu! Kasdien aš su didesniu įniršimu rausiuos po žodinius ir rankioju deimantus. Tiek gražės, tiek neapčiuopiamų supratimų, tiek vaizdų! Juk tai aš atidengiau (žinoma, dėl savęs tik, nes kiti jau senai mato) naujus šaltinius, naujus turtynus! Iš tikrųjų, aš dabar jau filiologiją pamėgau – tai būtinas elementas, kad abelnai žmogaus tvėrybą numanyti, ir ytin poezija. Vaizdų, sąvokų, supratimų santara, vieno reiškinio vystymos

iš kito viskas del manęs taip nauja ir taip indomu, kad aš jau iki kaklo paskendęs. Ir man dabar verst lietuvių kalbon dešimtį kartų lengviau, negu seniau buvo (30).

Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto bibliotekos Rankraštyne saugomas B. Sruogos rinktų žodžių, žodžių junginių, skambesnių posakių, prasidedančių raidėmis *t, u, v, z, ž*, sąsiuvinis (*LLTI BR*, f. 1, b. 3940). B. Sruoga išsirašydavo patikusius pavyzdžius, šalia nurodydavo žodžių reikšmes (dažnai ir rusų kalba), pvz.: *tėktė – potok; telšys – неуклюжий; tikūtis – perkūno oželis; tyreliai – pelkė, kur vanduo talkšo, akivarai; ūkaĩ – туман; tėvas – laibas; tyruoti – plaukyti; tyvuliuoti – takšėti; tegulig – нуть; tes – tegul esti; vamzdžiuoju; žvingu–žvangu; eik tinasties – проваливой; katinas urškia – „poteriauna“; ni karta nemačiau saulelės tekanti, ni gailios raselės rytą nukrentanti; nutimpino in giriq; neėdę timpso ir badq kenčia; timužiu pabalnojau; kur ištyžęs; udys mane anytelė per visq amželį; kodėl tavo veidūžėlis visas ukuotas; įsitvers katinas šunio uodegos; Daukantas buvęs uršus; pelė skylę praurovino; tos sunkios girnelės ūžaudamos, mals mano martelė dusaudama; vaiskus paveikslas; eis anos girnelės zuzuodamos; židrainės akelės; žydraus visq amželį; mergų žvalgauti; merga žvalna kaip žvikė – akys taip ir beginėja; matyt kur žmogus žvoiglūs.*

Iš keleto pateiktų pavyzdžių matyti, kad B. Sruogai svarbi žodžio plastika – fonosemantinės galimybės, neįprastas skambesys, folklorinė leksika, supoetintas vaizdas.

Neabejotina, kad B. Sruogos kalbai ir rašybai didelę įtaką turėjo rašytojo gimtoji tarmė. Pastebėta, kad jo „<...> kalba įleidusi šaknis į gimtojo Baibokų kaimo šoklias intonacijas, raižų vaizdingumą, pašiepiantį sąmojų“ (Kubilius, 1996, vii). Vabalninko valsčius, kuriam priklauso B. Sruogos gimtasis Baibokų kaimas, yra rytų aukštaičių uteniškių patarmės salelė, nutolusi nuo ištisinio šios patarmės ploto. Čia esama ir šiokių tokių panevėžiškių patarmės bruožų: nekirčiuotose galūnėse ilgieji balsiai trumpinami iki trumpųjų (plg. Zinkevičius, 2006, 93). Nekerčiuotuose skiemenyse vietoj dvibalsių *ie, uo* tariami panevėžiškių patarmei būdingi balsiai *ę, o* (RAU, 27)⁵. Deja, didesniuose tarminių tekstų rinkiniuose, kuriuose pateikiama uteniškių patarmės pavyzdžių, nėra nė vieno teksto iš Vabalninko apylinkių (LKT, 1970; ATT, 1999; LKTCh, 2004; RAU, 2010). Būtų įdomu palyginti jų ir B. Sruogos laiškų kalbą. Rytų aukštaičiai sunkiausiai iš visų lietuvių kalbos tarmių atstovų išmoksta ilgųjų ir trumpųjų balsių rašybą.

Vakarų aukštaitis Julius Abraitis, su kuriuo B. Sruoga dažnai susitikdavo Maskvoje, pastebėjo jo neįprastą, „kiek tarmišką aukštaičio kalbą“ (Abraitis, 1996, 56). Daug vėliau B. Sruogos dukra Dalia Sruogaitė atsiminimuose liudijo, kad tėvas kalbėdamas „gerokai aukštaičiauo“ (Sruogaitė–Bylienė, 1996, 148). Vėliau, ypač tarpukario ir pokario metais, B. Sruoga sąmoningai rūpinosi ir taisyklinga tartimi, ir rašyba. D. Sruogaitė pasakojo: „Pamenu, kartą pričiupo už žodį „spinta“. Visad ir jis, ir aš sakydavom „spynta“, staiga jam mano „spynta“ nebeatiko, ir jis ėmė aiškinti apie balsių ilgumą ir

⁵ Uteniškiai šiose pozicijose taria pusilgius balsius *a, e*, pvz.: *kve.ti.nis* „kvietinis“, *me.gó.f* „miegoti“, *u.ž.lai* „ąžuolai“, *a.ba.lá.uif* „obuoliuoti“.

tarties grynumą“ (Sruogaitė-Bylienė, 1996, 148–149). Kalbininkas Pranas Skardžius, su kuriuo B. Sruoga dirbo Lietuvos universitete, vėliau ir Vilniaus universitete, taip pat akcentavo, kad B. Sruogai, vadovavusiam teatro seminarui, rūpėjo taisyklingesnė bendrinė kalba. Rašytojas, ypač vertindamas P. Skardžiaus racionalius patarimus, kvietė jį talkininkauti konsultuojant režisieriaus Andriaus Olekos-Žilinsko aktorių grupę bendrinės kalbos normų, tarties ir kirčiavimo klausimais (Skardžius, 1996, 250). B. Sruoga su P. Skardžiumi aptardavo ir savo kūrinių rankraščių kalbą – rašytojas visuomet dėmesingai atsižvelgdavo į gautas pastabas.

Klaidingą B. Sruogos laiškų rašybą galėjo nulemti ir psichologinės priežastys. Laiškuose, kuriuose jis skundžiasi bloga nuotaika, apėmusiu liūdesiu, depresija, pasakoja apie ištikusias nelaimes ar nesėkmes, būna itin daug klaidų (64, 84, 117).

Be abejo, dalis klaidų padaryta dėl B. Sruogai būdingo išsiblašymo, neatidumo. Būsimasis rašytojas labiau susitelkdavo į laiškuose dėstomas egzistencines mintis, stilistinius poetinių kūrinių niuansus, tikslesnių vertimų variantus. B. Sruogos laiškai, rašyti V. Čiurlionytei karo metais Rusijoje, yra ir pirmieji išlikę jo meilės laiškai, todėl prioritetas teikiamas emocijoms, išgyvenimams, nuotaikoms (Markevičienė, 2017, 269–317). Kasdienių minčių užrašymas, lyginant su emocijų raiška, B. Sruogai nebuvo toks svarbus.

Rašybos ypatumai

B. Sruogos laiškuose labai dažnai nerašomos nosinės balsės vienaskaitos galininko ir daugiskaitos kilmininko linksnių galūnėse, pvz.: *Klebonas atiduoda atskaita surinkta kaledojant* (1); *Delei to dalyko einu dar ritoj in Universiteta pas dekana* (6); *Vakar visa diena buvau pas Šilinga ir vakara visa* (5); *Karuna saulėta tau nupinsiu* (6); *Ar pasiėmei paparčio lapa, eidama in kvotima?* (6); *I ligonbuti eina abu lietuviai* (1); *Aš jaučiu daug gėliu, ir žinau daugel burtu* (6); *naujų žaizdu laukiu* (16); *Čion skurdas žmoniu prispaustu* (1). Nosinės balsės nerašomos esamojo ir būtojo kartinio laiko veikiamosios rūšies dalyvių vienaskaitos vardininko linksnio galūnėse, pvz.: *begivenas* „begyvenąs“ (1), *nuvargės* „nuvargęs“ (14), *nuvikes* „nuvykęs“ (2).

Ne mažiau nosinių balsių rašybos klaidų padaryta įvairių veiksmažodžių formų šaknyse, pvz.: *išsigastų* „išsigąstų“ (45), *gesta* „gęsta, miršta“ (29), *grižau* „grižau“ (27), *list* „lįsti“ (50), *atsiustum* „atsiųstum“ (24), *balant* „bąlant“ (90), *skездamas* „skęsdamas“ (9, 10).

Kita vertus, aptariamuose B. Sruogos laiškuose labai daug nemotyvuotų nosinių balsių, pvz.: *butę* „bute“ (18), *su dailę* „su daile“ (1), *su jurą* „su jūra“ (31), *Karalaitei* „karalaitei“ (49), *komitetę* „komitete“ (1), *okejanaj* „vandenynai“ (93), *stalčiųką* „stalčiųką“ (33), *tojį tarnystę* „toji tarnyba“ (19), *trupučiųką* „trupučiųką“ (62), *grakštęsnę* „grakštesnę“ (44), *savo* „savo“ (1), *atiduočiau* „atiduočiau“ (38), *Garbiną* „garbina“ (3), *neiškyla* „neiškyla“ (99), *rašysiu* „rašysiu“ (111), *Sėdžiu* „sėdžiu“ (3), *skrįsti* „skristi“ (99).

Nosinė raidė *q* dažnai rašoma žodžio *savaite* šaknyje (27, 64, 87, 88, 97, 108 ir kt.). Matyt, šaknies dalis palaikoma priešdėliu.

Nosinių balsių rašybos nenuoseklumą būna ir tame pačiame laiške, pvz.: *baltą* ir *balta* „baltą“ (97), *šią naktį* ir *šianaktį* (48), *įspudis* ir *ispudis* „įspūdis“ (103), *padėsiu* ir *padėsių* „padėsiu“ (5), *su tavim* ir *sų tavim* (28).

B. Sruogos laiškuose itin nenuosekli ilgųjų ir trumpųjų balsių rašyba. Labai dažnai trumposios balsės *i*, *u* rašomos vietoj nekirčiuotų ilgųjų *y*, *ū*, pvz.: *sąliga* „sąlyga“ (22), *švaituriai* „švyturiai“ (11), *žinys* „žynys“ (19), *išbirėjo* „išbyrėjo“ (114), *milėsi* „mylėsi“ (67), *krutine* „krūtine“ (33), *ramus* „ramūs“ (33), *juravo* „jūravo, bangavo“ (123), *neliudėk* „neliūdėk“ (22), *ačiu* „ačiu“ (61). Keista, bet dar dažniau ilgosios balsės *y*, *ū* nerašomos kirčiuotuose skiemenyse, pvz.: *gėlinus* „gėlynus“ (6), *giditojas* „gydytojas“ (1), *knygine* „knygyne“ (6), *lirikos* „lyrikos“ (20), *ritas* „rytas“ (6), *židas* „žydas“ (1), *tris* „trys“ (6), *lidi* „l̄ydi“ (8), *nepik* „nepyk“ (22), *pasakisiu* „pasakysiu“ (5), *tvarkisime* „tvarkysime“ (23), *cipdamas* „cypdamas“ (114), *klajuna* „klajūną“ (67), *siulų* „siūlų“ (19), *upas* „ūpas“ (31), *kniupsčias* „kniūbsčias“ (33), *bebusiu* „bebūsiu“ (13), *lužta* „lūžta“ (117), *budamas* „būdamas“ (17). Kartą net savo vardą parašė *Balis* „Balys“ (68).

Net tame pačiame laiške žodis gali būti rašomas dvejopai, pvz.: *paskyrė* ir *Paskirė* (37), *jūra* ir *Jura* (85), *jūsų* ir *jusų* (86), *būtų* ir *butų* (91), *ūžia* ir *užia* (6).

Daug retesnis priešingas atvejis – ilgųjų balsių *y*, *ū* rašymas vietoj trumpųjų *i*, *u*, pvz.: *akyniais* „akiniiais“ (20), *purvynas* „purvinas“ (dgs. gal.) (13), *prilypęs* „prishi-šliejęs“ (22), *ytin* „itin“ (30), *stebūklus* „stebuklus“ (66), *žmogiūkas* „žmogiukas“ (4), *tobūla* „tobulà“ (29), *būčiuoja* „bučiuoja“ (122), *nuliūdūsiu* „nuliūdusiu“ (122). Balsė *ū* nuosekliai rašoma *u* ir *ju* kamienų daiktavardžių vienaskaitos vietininko galūnėje, pvz.: *dangūje* „danguje“ (48), *dangūj* „danguje“ (32), *vidūje* „viduje“ (49), *vidūj* „viduje“ (57), *viršūj* „viršuje, virš“ (66), *žmogūje* „žmoguje“ (18), *paviršūj* „paviršiuje“ (119), *Vilniūj* „Vilniuje“ (23).

Neretai vietoj balsės *ė* rašoma *e*. Tai negali būti B. Sruogos gimtosios patarmės poveikis, nes uteniškiai senąjį balsį *ē* išlaikė tik nekirčiuotoje pozicijoje (pvz.: *ge.lít.ė.* „gėlytė“, *mæ.nū.li.s* „mėnulis“, *tæ.vai* „tėvai“, *kvæ.púoť* „kvėpuoti“). B. Sruogos laiškuose balsė *e* vietoj *ė* parašoma ir nekirčiuotoje, ir kirčiuotoje pozicijoje, pvz.: *sutverimas* „būtybė“ (20), *Šetonui* „šėtonui“ (19), *nuodemingi* „nuodėmingi“ (70), *bedevės* „bedėvės“ (8), *sezdama* „sėsdama“ (23); *šešelis* „šešėlis“ (107), *pesčias* „pėsčias“ (82), *pažadėjo* „pažadėjo“ (1), *sedžiu* „sėdžiu“ (97), *Blestančias* „blėstančias“ (17), *šelstančių* „šėlstančių“ (7), *brekštantys išleto* „brėkštantys iš lėto“ (79). Tarmės poveikiu visai neįmanoma paaiškinti *e* rašymo vietoj *ė* kirčiuotame skiemenyje.

Balsė *ė* vietoj *e* rašoma gerokai rečiau, pvz.: *bildėsiu* „bildesio“ (9, 10), *Kėkės* „kekės“ (dgs. vard.) (11), *marėsė* „jūroje“ (87), *gėlia* „gelia“ (14), *intėka* „išteka“ (120), *inmėtęs* „imetęs“ (35).

Balsė *e* rašoma ir vietoj nekirčiuoto dvibalsio *ie*, pvz.: *biletą* „bilietą“ (69), *lepnos* „liepsnės“ (68), *reškučiomis* „rieškučiomis“ (108), *kečiau* „kviečiau“ (71). Tai irgi negali

būti tarmės poveikis, nes, kaip minėta, apie Vabalninką vietoj nekirčiuoto dvibalsio *ie* tariamas ne uteniškių balsis *e*, o panevėžiškių *ę*. Kita vertus, labai netoli į rytus nuo Vabalninko šiais atvejais jau tariamas *e* arba *æ*. (LKA, 1982, 65 žemėl.).

Padaryta nemažai priebalsių asimiliacijos klaidų, pvz.: *dirksniai* „dirgsniai, nervai“ (18), *nuvešti* „nuvėžti“ (27), *sudušti* „sudužti“ (34), *ušti* „ūžti“ (123), *augšto* „aukšto“ (72), *pravirgdė* „pravirkdė“ (73), *spręzdamas* „manydamas“ (22).

Kai kurių klaidų priežastis nelengva suprasti. Labai sunku paaiškinti, kodėl neretai vietoj priebalsių *č*, *š*, *ž* rašomos *c*, *s*, *z*, pvz.: *paslėpciu* „paslapčių“ (9, 10), *tekancios* „tekančios“ (vns. kilm.) (9, 10), *cia* „čia“ (9, 10), *neticia* „netyčia“ (9, 10), *miską* „mišką“ (69), *sirdi* „širdį“ (9), *Sventė* „šventė“ (dkt.) (100), *Telsiuos* „Tešiuose“ (23), *minkstu* „minkštų“ (123), *saltos* „šaltos“ (17), *tirstas* „tirštas“ (9, 10), *atplėšiau* „atplėšiau“ (34), *beprotiskai* „beprotiškai“ (prv.) (34), *zengsnį* „žingsnį“ (13), *Zmogelis* „žmogelis“ (1), *zvaizdžių* „žvaigždžių“ (79), *zvilgsnio* „žvilgsnio“ (53), *prizadu* „prižadu“ (34), *suzinojai* „sužinojai“ (2), *uzklumpu* „užklumpu“ (9), *zibančios* „žibančios“ (dgs. vard.) (6), *neuzilgo* „netrukus“ (56). Galima manyti, kad tai dėl neatidumo padarytos klaidos.

Aiškių neapsižiūrėjimų (korektūros klaidų) irgi netrūksta, pvz.: *kružium* „kryžiumi“ (3), *lienais* „linais“ (105), *rybo* „ryto“ (65), *žaidų* „žaidų“ (13), *žido* „žiedo“ (113), *ždžio* „žodžio“ (42), *didžio* „didžio“ (102), *Geltonius* „geltonus“ (106), *šata* „šalta“ (51), *umerkes* „užmerkęs“ (94), *terštai* „tirštai“ (10).

Vengdamas rytų aukštaičių patarmės dvigarsių *in*, *im* tariamų vietoj *en*, *em* (pvz.: *šviñtas* „šventas“, *pijñkì* „penki“, *diñjñf* „deñgti“, *si.mt* „sėmti“), B. Sruoga kartais persistengdavo. Jo laiškuose yra hiperkorekcijų, pvz.: *apylenkes* „apylinkes“ (116), *aplenkybėmis* „aplinkybėmis“ (43), *pentinės* „pintinės“ (vns. kilm.) (12), *žengsnį* „žingsnį“ (31), *slenkti* „slinkti“ (29), *Gremzdu* „grimztu“ (93).

Ne kartą B. Sruoga du atskirus žodžius sujungia į vieną, pvz.: *Begalo* „be galo“ (21), *Ištikrujų* „iš tikrųjų“ (41), *kaikada* „kai kada“ (50), *kasvakaras* „kas vakaras“ (96), *kolkas* „kol kas“ (122), *kurkas* „kur kas“ (40). Ypač dažnai taip linkstama sujungti aukštesniojo ir aukščiausiojo laipsnio konstrukcijų dėmenis, kurių pirmasis žodis yra *kuo* arba *visų*, pvz.: *kuogreičiau* „kuo greičiau“ (100), *kuogreičiausia* „kuo greičiausiai“ (41), *visudidžiausias* „visų didžiausias“ (123), *visuseniausį* „visų seniausią“ (123), *visųskaudžiausia* „visų skaudžiausia“ (117). Dažnai kartu rašomi žodžiai su dalelytėmis *gi*, *ne*, *nė*, *per*, pvz.: *Kogi* „ko gi“ (40), *Netik* „ne tik“ (35), *Neveltui* „ne veltui“ (100), *nėkarto* „nė karto“ (123), *perdaug* „per daug“ (98).

Sudurtinių žodžių dėmenis, kurių antrasis yra sutrumpėjęs žodis *sykj*, B. Sruoga neretai rašo atskirai, pvz.: *kitą syk* „kitąsyk“ (87), *paskutinį syk* „paskutinįsyk“ (18), *pirmą syk* „pirmąsyk“ (14).

B. Sruoga iš didžiųjų raidžių rašo kai kuriuos ne sakinio pradžioje esančius jam svarbius bendrinius daiktavardžius, kurie reiškia adresatą ar kitus asmenis, autoriaus išgyvenamus jausmus, jam svarbų laiką, poetinius įvaizdžius, filosofines sąvokas ir kt., pvz.: *gėlių Karalaitė* (49), *Seserėlė* (99), *Sesulė* (109), *Sesute* (119), *Sesutėlė* (119),

Vakaro Viešniai (24); *Džiūgėsį* „džiugesį“ (27), *Išsiilgimas* (33), *Liūdėjimos* „liūdėjimo“ (24), *Sielvartėlė* „sielvartas“ (115); *Gegužis* „gegužė“ (89), *Subatos vakarėlis* „šeštadienio vakaras“ (108), *Subatvakaris* „šeštadienio vakaras“ (108); *Marės* „jūra“ (29), *Mėnesiena* (28), *Saulė* (27); *Amžinastis* į „amžinybę“ (29), *Butybė* „būtis, gyvenimas“ (13), *Dievybė* (100), *Dūšia* „dvasia“ (24), *Mirksnys* „akimirka“ (27), *Mirtis* (13), *Visata* (vns. įn.) (29), *Visuma* (100). Kartais iš didžiųjų raidžių rašomi net kai kurie būdvardžiai ir dalyviai, pvz.: *Mirtinas žmogus* „mirtingas žmogus“ (29), *Saulėtas rytas* (16), *Sesulė Lengvasparnė* (27), *Sesutėle Numylėta* (13).

Tarminiai gramatikos ir žodžių darybos elementai

Daugelis lietuvių rašytojų klasikų (Žemaitė, Juozas Tumas-Vaižgantas, Antanas Vienuolis, Vincas Krėvė-Mickevičius, Ieva Simonaitytė ir kt.) savo kūryboje vartojo tarmybes iš gimtųjų vietų (LKE, 2008, 540). Šiuo požiūriu B. Sruoga yra unikalus – jo laiškuose gausu įvairių tarmių elementų.

Iš savo gimtosios rytų aukštaičių patarmės formų B. Sruoga dažnai vartoja iliatyvą, pvz.: *Finliandijon* „į Suomiją“ (31), *kalbon* (36), *Kaukazan* (78), *miškan* (25), *traukinin* (66), *vandenin* (69), *išvargusion galvon* (32), *akysna* (91), *bangosna* (97), *gelmėsna* (96), *marėsna* „į jūrą“ (7), *Siūluosna* (88), *vilnysna* (96). Bet laiškų autorius judėjimo kryptčiai reikšti vartoja ir prielinksnio *in* „į“ konstrukciją su galininku, pvz.: *in Kauną* (23), *in Komitetą* (78), *in Maskvą* (18), *in mišką* (25), *in Gagrus* (31). Ši konstrukcija gali reikšti ir judėjimą pas ką nors. Tai irgi būdinga rytų aukštaičių patarmei, pvz.: *In viešnią vakaro skubu* (39); *užeinu in jį* (45).

Rytų aukštaičių patarmėje neretai vartojamas vyriškosios giminės vardažodžių dviskaitos galininkas, pvz.: *tuŕù dù namù* „turiu du namus“, *mačáù dù víru* „mačiau du vyrus“. B. Sruoga pavartoja ir dviskaitos vardininką, kurio rytų aukštaičių patarmėje nėra, pvz.: *kitu du kaimynu in komisija nuėjo* (57); *Tai yra paskutiniu du šmočiuku* (45); *mano akyse dega du mažučiu žiburėliu* (121). Laiškuose pasitaiko rytų aukštaičių patarmei nebūdingų moteriškosios giminės dviskaitos vardininko ir galininko formų vartojimo atvejų, pvz.: *doi paslaptinģi aki žiūri in mane* (97); *doi nakti nemiegojau* (46); *į abi pusi – giliausi kloniai* (114); *turėsiu eiti ligonbūtin, gulėti kokias 2–3 savaiti* (40).

B. Sruogos laiškuose labai daug deminutyvų. Didžioji jų dalis vartojama visose lietuvių kalbos tarmėse ir bendrinėje kalboje. Tačiau B. Sruoga pavartoja ir deminutyvų su priesaga *-ikė*, kuri būdinga ne rytų aukštaičiams, o žemaičiams ir jiems artimesniems vakarų aukštaičiams kauniškiams (LKG, 1965, 278), pvz.: *galvikės* „gėlių žiedeliai“ (105), *Marikę* „Mariją“ (34), *skarikę* „skarelę“ (65), *in upike* „prie upelės“ (114), *valandikei* „valandėlei“ (84), *valandikę* „valandėlę“ (18), *mažikė* „mažytė“ (97). Pasitaiko retos darybos deminutyvų, pvz.: *akmenyčiai* „akmenėliai“ (95), *Bolytis* „Balys“ (taip B. Sruoga dažniausiai pasirašinėdavo laiškuose V. Čiurlionytei), *Piemenučiai* „piemenėliai“ (101),

Klebonulis „klebonas“ (1), *žolaitės* „žolelės“ (dgs. vard.) (99), *Danuka* „Danutė“ (58)⁶, *Danukas* „Danutė“ (4), *Maniūkas* „Marija“ (62)⁷.

Vartojamos rytų aukštaičių patarnei būdingos vyriškosios giminės įvardžiuotinės būdvardžių, skaitvardžių, įvardžių ir dalyvių formos su stiprinamąja dalelyte *-ai*, pvz.: *Dieviškasai* „dieviškasis“ (41), *kietasai* „kietasis“ (47), *lengvasai* „lengvasis“ (118), *mažasai* „mažasis“ (52), *meilasai* „mielasis“ (115), *milžiniškasai* „begalinis“ (43), *tikrasai* „tikrasis“ (29), *laisvusai* „laisvasis“ (47), *Miklusai* „miklusis“ (3), *tylusai* „tylusis“ (118), *paskutinisai* „paskutinysis“ (41), *pirmasai* „pirmasis“ (84), *Anasai* „anas“ (64), *jisai* „jis“ (86), *kažkoksai* „kažkoks“ (99), *kursai* „kuris“ (26), *patsai* „pats“ (31), *šisai* „šis“ (78), *šitasai* „šitas“ (104), *tasai* „tas“ (118), *Tavasai* „tavasis“ (36), *toksai* „toks“ (31), *gyvenamasai* „gyvenamasis“ (98), *atimtasai* „atimtasis“ (26), *parduotasai* „parduotasis“ (26). Apskritai rytų aukštaičių patarmėje įvardžiuotinės formos nėra dažnos. B. Sruogos laiškuose jų gausu.

Būtojo kartinio laiko veiksmožodžiai su trumpaisiais šaknies balsiais *i, u* rytų aukštaičių patarmėje yra ne *o*, bet *é* kamieno. Tokie jie yra ir B. Sruogos laiškuose, pvz.: *išlipiau* „išlipau“ (80), *rišė* „siejó“ (64), *supė* „supó“ (48), *susupė* „susupó“ (95).

B. Sruogos laiškuose yra pietų aukštaičių patarnei būdingų tariamosios nuosakos formų, pvz.: *Nebūtau toks pavargęs eitau kur į kalnus* (83); *aš galėtau kuo nors padėti* (2); *nebutau Tave kankinęs* (39); *važiuosiu kur nors toli <...>, kad nieko nematytau, nieko negirdėtau* (6); *Jei žinotau, kad nėra [laiško], neitau geriau, nesiklaustau, neprašytau* (89); *Tamista parašitai laiškuti man* (2).

Rašytojas laiškuose vartoja veiksmožodžių dviskaitą, kurią turi tik žemaičių tarmės vakarinė dalis ir artimesni vakarų aukštaičiai kauniškiai (Gargasaitė, 1964, 208). Rašytojo laiškuose tokių formų nemaža, pvz.: *budėjova per naktį* (32); *buvova pirma karta miške* (6); *pas ją buvova su Zoską* (4); *paskutinį syk klajojova* (18); *Susigrudova mudu stotin* (66); *susipažinova mudu* (66); *su Maniuku susitaikėva* (69); *Tai gi sesul ar jau susitaikėva?..* (22); *vakare pasimatisiva* (2); *galėtuva drauge pabūti* (31); *visai gerai susigyventuva* (69). Rytų aukštaičiai šios formos visai nevartoja.

Retkarčiais pavartojamas siekinys: *einu ant marių krantą gulėtų* (87); *grįžtu pusryčiautų* (109). Ši forma, gana dažnai vartota rytų aukštaičių anykštėnų, kupiškėnų, šiaurinių širvintiškių (Rinkauskienė, 2011, 338), dabar baigia išnykti⁸.

Vietoj priešdėlio *į-* ir prielinksnio *į* B. Sruoga vartoja įvairioms tarmėms būdingus variantus *in-* ir *in*, pvz.: *inkvėpimo* „įkvėpimo“ (30), *insitikinimus* „įsitikinimus“ (22), *indomus* „įdomus“ (4), *invairus* „įvairus“ (54), *Ingijau* „įgijau“ (15), *insėdus* „įsėdus“ (13), *intempti* „įtempti“ (18); *in bažnyčia* „į bažnyčią“ (16), *in Norvegiją* „į Norvegiją“ (77), *in pievas* „į pievas“ (32). Priešdėlis *in-* ir prielinksnis *in* tais laikais, matyt, dar

⁶ Moteriškosios giminės deminutyvai su priesaga *-uka* vartojami apie Prienus.

⁷ Plačiau apie B. Sruogos laiškų deminutyvus žr. Bankauskaitė-Sereikienė, Šiaučiulytė, Mickienė, 2008, 88–89.

⁸ Iš senųjų raštų matyti, kad XVI–XVII amžiuje siekinys vartotas ir kitose tarmėse (LKE, 2008, 487).

nebuvo laikomi nenorminiais, nes net J. Jablonskis rašė „į“ (LKŽe), *inkypai* „įkypai“ (LKŽe); Maironis rašė *inkyriai* „įkyriai“ (LKŽe). Priešdėlis *in-* ir prielinksnis *in* įvairiose tarmėse vartojami ir dabar.

Leksikos ypatumai

Aptariamuose laiškuose nesunku rasti originalių, dabartinėje kalboje retai vartojamų žodžių, pvz.: *esimo* „buvimo“ (13), *gilmenas* „gelmes“ (25), *grazna* „grožis“ (39), *jaunybės* „jaunystės“ (104), *juodvergis* „prasčiokas“ (45), *moja* „mostas“ (112), *sądraugas* „kelionės draugas“ (113), *sąkeleivio* „kelionės draugo“ (63), *sankeleiviais* „kelionės draugais“ (111), *šaltenės* „šaltiniai“ (93), *turtynus* „lobynus“ (30), *gaisri gaisriausia* „labai skaisti, šviesi“ (94), *Dienės* „auš, švis“ (71), *juravo* „bangavo“ (123).

Dalis laiškuose pavartotų žodžių gali būti paties rašytojo sukurti autoriniai naujažodžiai, nes jų nėra net „Lietuvių kalbos žodyne“ (ar bent šiame žodyne pateiktos kitokios jų reikšmės) (LKŽe), pvz.: *apsapnyj* „sapnuose, svajonėse“ (47), *driskmenàs* „driskiūs“ (25), *gražė* „grožis“ (111), *indivoidybės* „individualumo“ (22), *Klajumoj* „klajodamas“ (74), *šerkšmenoms* „šerkšnu“ (47), *universantas* „universiteto studentas“ (52), *vienintės* „vienatvės“ (96), *margaugniu* „mirgančiu įvairiomis spalvomis“ (122), *šerkšmeningoj* „apšerkšnijusioje“ (40), *Vaiskasparniai* „vaiskūs, šviesūs“ (120), *kardena* „kedena“ (25), *lalavo* „bangavo“ (123).

„Lietuvių kalbos žodyne“ yra žodžių, pateiktų tik iš B. Sruogos kūrybos. Jų galima rasti ir šio rašytojo laiškuose, pvz.: *ilgastėlis* „ilgesys“ (90), *išlaisvos* „laisvės“ (59), *kvepmenos* „malonūs kvapai“ (39), *Krupulingas* „neramus, kraupus“ (75), *Ilgstos* „ilgėja“ (92), *pasitiroškome* „pabendravome, pasikalbėjome“ (116) (plg. LKŽe). Jie irgi gali būti sukurti B. Sruogos.

Laiškuose B. Sruoga nevengia svetimybų. Beveik visos jos yra slavizmai, pvz.: *biasas* „velnias“ (44), *brudas* „bjaurybė, nenaudėlis“ (66), *grieku* „nuodėmė“ (41), *kepeliušas* „skrybėlė“ (66), *konvertą* „voką“ (60), *markę* „pašto ženklą“ (60), *nabašninku* „numirėliu“ (61), *nedėlios* „sekmadienio“ (6), *obyvatelių* „stebėtojų“ (23), *pančekų* „kojinių“ (66), *pasporto* „paso“ (18), *pėtnyčios* „penktadienio“ (57), *ploščadkoj* „aikštelėje“ (80), *počtamte* „pašte“ (76), *rokunda* „bendravimas, susikalbėjimas“ (40), *rūbežiaus* „valstybės sienos“ (75), *statuja* „statula“ (64), *subatoj* „šeštadienį“ (79), *šiaučius* „batsiuovys“ (66), *štukorius* „juokdarys“ (23), *utarniko* „antradienio“ (55), *užrubežin* „į užsienį“ (6), *vosilkas* „rugiagėles“ (105), *griešiju* „nusidedu“ (41)⁹. Gausų slavizmų vartojimą galėjo lemti ir rašytojo gimtosios tarmės poveikis, nes rytų aukštaičiai net ir dabar jų vartoja gana daug.

⁹ Rašytojo laiškuose esama ir nemaža slaviškų gramatinių konstrukcijų, pvz.: *daugiau valandos važiuojam* „daugiau kaip valandą važiuojam“ (81); *aš tau netikėčiau* „aš tavimi netikėčiau“ (110); *tvirtesniu jaučiuos* „tvirtesnis jaučiuosi“ (40); *neužilgo išėis rusų kalboj* „netrukus išėis rusų kalba“ (56); *aš gi tame kaltas* „aš gi dėl to kaltas“ (36); *ant nelaimės nei vieno žiedelio neturiu* „nelaimėi, nė vieno žiedelio neturiu“ (31); *ant savo pastatysiu* „padarysiu savaip“ (43); *tu tokia gera del manęs* „tu tokia gera man“ (31); *ketveri metai atgal* „prieš ketverius metus“ (22).

Baigiamosios pastabos

B. Sruogos laišakai, pateikti tokie, kokie buvo parašyti, šių dienų skaitytojui gali pasirodyti keistoki, stebinti daugybe juose esančių klaidų, net sudaryti įspūdį, kad B. Sruoga buvo mažaraštis. Skaitant rašytojo laiškus, reikia turėti galvoje, kad jam svarbiausia buvo perteikti emocinę būseną, pasidalyti savais studijų ir gyvenimo svetur rūpesčiais, išsakyti nerimą dėl karo sudrumstų ateities planų. Ir dėl įgūdžių stokos, ir dėl impulsyvaus rašymo, nuotaikų kaitos mažiau kreipta dėmesio į taisyklingsnę užrašymą. Labiau susitelkta į minties tikslumą, jos dėstymą, užrašymo formą (pavyzdžiui, eilėraščių, miniatiūrą, etiudą, improvizaciją, vertimo intarpą), meninės išraiškos galimybes – tinkamesnių, labiau nugludintų, skambesnių, žaismingesnių leksinių variantų paiešką. Bet reikia pastebėti, kad, laikui bėgant, klaidų B. Sruogos laiškuose vis mažėjo. Tarpukario ir pokario metais kitiems adresatams siųstų laiškų rašyba kur kas taisyklingsnė. B. Sruogai, pirmenybę visuomet teikusiam stilistinei raiškai, buvo svarbi ir taisyklingsnė tartis, rašyba. Tai liudija ir rašytojo bičiulystė su kalbininku P. Skardžiumi, bendravimas su buvusiu rusų literatūros studentu, kalbininku Petru Joniku, redaktoriumi Rapolu Mackoniu. B. Sruoga domėjosi jų darbais, idėjomis, dalyjosi išvalgomis ir kritika, polemizavo su tarpukario kalbos normintojais J. Jablonskiu ir Juozu Balčikoniu dėl kalbos taisyso aktualijų, jų nuomonės apie kai kurių rašytojų klasikų (ypač V. Krėvės-Mickevičiaus ir J. Tumo-Vaižganto) per menką gramatinę išprusimą (Sruoga, 1927, 2–4; Mackonis, 1997, 269–279).

Paradoksalu tai, kad mažai raštingas studentas tapo talentingu redaktoriumi. Jei šiandien mokinys mokytojui pateiktų įvertinti tokio raštingumo lygio darbą, neabejotinai vien už padarytas rašybos ir skyrybos klaidas būtų įvertintas neigiamai. Nepakankamas raštingumas B. Sruogai, 1918 m. grįžusiam iš Rusijos į Lietuvą, nesukliudė įsidarbinti Spaudos biure, tapti oficiozo „Lietuva“ redaktoriumi. Stilistiniai, žodžio raiškos gebėjimai, erudicija, greita orientacija kompensavo menkus rašybos įgūdžius. B. Sruoga ėmėsi rašyti, kai kalba tik pradėta norminti – „juodojo darbo gadynėje“ (Sruoga, 1937, 106). Procesui įsibėgėjus, pabrėždamas kalbininkų ir rašytojų bendradarbiavimo ir susikalbėjimo būtinybę, jis konstatavo: „Tiesą pasakius, rašytojų sluoksniuose morfologijos, fonetikos nuostatais retai besiskundžiama. Tos gramatikos sritys jau gerokai aptvarkytos. Čia nieko nepadarysi: reikia mokytis“ (Sruoga, 1937, 107). B. Sruoga, galima sakyti, gramatikos, gimtosios kalbos dėsnių nuosekliai ir sąmoningai mokėsi visą gyvenimą (Jonikas, 1996, 248).

Išvados

1. B. Sruogos laišakai atskleidžia savitus rašytojo kalbos ypatumus, kurie neatsispindi skelbtuose redaguotuose tekstuose.

2. B. Sruogos išleistų kūrinų ir įvairiems asmenims rašytų laiškų kalba nevienoda – laiškuose labai daug rašybos ir kitokių klaidų.

3. Pagrindinė klaidų priežastis – B. Sruogos išsilavinimas. Jis nebaigė jokios lietuviškos mokyklos.

4. Paprastai rašytojai vartoja savo gimtosios tarmės žodžius, morfologines formas, sintaksines konstrukcijas. B. Sruogos laiškuose gausu įvairių lietuvių kalbos tarmių ir patarmių elementų.

5. Aptariamuose B. Sruogos laiškuose daug svetimybų (paprastai slavizmų). Vis dėlto, nepaisant klaidų ir svetimybų, šių laiškų kalba yra įtaigi, gyva ir vaizdinga.

Literatūra ir šaltiniai

- Abraitis, J. (1996). Maskvoje ir grįžimas į Lietuvą. In V. Sruogienė (sud.). *Balys Sruoga mūsų atsiminimuose* (p. 56–61). Vilnius: Regnum fondas.
- ATT (1999) – Markevičienė, Ž. *Aukštaičių tarmių tekstai*, 1. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Bankauskaitė-Sereikienė, G., Šiaučiulytė, S., Mickienė, I. (2008). Balio Sruogos asmeninių laiškų kreipinių raiška. *Respectus Philologicus*, 13 (18), 79–91.
- Brazdžiūnas, P. (1997). [be pavadinimo]. In R. Pabarčienė (sud. ir red.). *Balys Didysis* (p. 67–68). Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.
- Garbaskas, A. (2012). *Ernestas Galvanauskas ir Čypėnų respublika*. Prieiga per internetą: www.birzietis.lt/?data=2012-12-04&rub=1330940939&id=1354008437.
- Gargasaitė, D. (1964). Lietuvių kalbos veiksmožodžio dviskaita. *Lietuvos TSR mokslų akademijos darbai*, 2, 207–217.
- Jonikas, P. (1996). Balys Sruoga iš toliau. In V. Sruogienė (sud.). *Balys Sruoga mūsų atsiminimuose* (p. 245–249). Vilnius: Regnum fondas.
- KSI (2001) – *Kūrybos studijos ir interpretacijos: Balys Sruoga*, sud. R. Žilinskas. Vilnius: Baltos lankos.
- Kubilius, V. (1996). Moderniosios literatūros klasikas. In B. Sruoga. *Raštai*, 1: *Poezija*, sud. A. Samulionis, red. D. Linčiuvienė, (v–xiii). Vilnius: Alma littera, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.
- Kučinskienė, A. (2012). Epistolinių tekstų leidimas Lietuvoje: teorija ir praktika: Juozo Tumo-Vaižganto atvejis. *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*, 36, 43–66.
- Linčiuvienė, D. (1996a). Redakcinės pastabos. In B. Sruoga. *Raštai*, 1: *Poezija*, sud. A. Samulionis, red. D. Linčiuvienė (p. 843–844). Vilnius: Alma littera, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.
- Linčiuvienė, D. (1996b). Redakcinės pastabos. In B. Sruoga. *Raštai*, 2: *Dramos*, par. A. Samulionis, red. D. Linčiuvienė (p. 749). Vilnius: Alma littera, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.

- Linčiuvienė, D. (1997). Redakcinės pastabos. In B. Sruoga. *Raštai, 3: Dramos*, par. A. Samulionis, red. D. Linčiuvienė, (729–730). Vilnius: Alma littera, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.
- LKA (1982) – *Lietuvių kalbos atlasas, 2: Fonetika*, ats. red. K. Morkūnas. Vilnius: Mokslas.
- LKE (2008)– *Lietuvių kalbos enciklopedija*, sud. K. Morkūnas, red. V. Ambrazas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- LKG (1965) – *Lietuvių kalbos gramatika, 1*, vyr. red. K. Ulvydas. Vilnius: Mintis.
- LKT (1970) – *Lietuvių kalbos tarmės* (Chrestomatija), sud. E. Grinaveckienė, A. Jonaitytė, K. Morkūnas, B. Vanagienė, A. Vidugiris, red. E. Grinaveckienė, K. Morkūnas. Vilnius: Mintis.
- LKTCh (2004) – *Lietuvių kalbos tarmių chrestomatija*, sud. R. Bacevičiūtė, A. Ivanauskienė, A. Leskauskaitė, E. Trumpa. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla.
- LKŽe (2013) – *Lietuvių kalbos žodynas*, elektroninis variantas, vyr. red. G. Naktinienė. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Mackonis, R. (1997). Vincas Mažasis ir Balys Didysis. In R. Pabarčienė (sud. ir red.). *Balys Didysis* (p. 267–279). Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.
- Markevičienė, N. (2014). *Balio Sruogos kūrinio „Dievų miškas“ rašymo ir redagavimo istorija*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.
- Markevičienė, N. (2017). Balio Sruogos laišakai Valerijai Čiurlionytei. Elektroninio archyvo laboratorija: tradiciniai metodai ir modernūs įrankiai. *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*, 36, 269–317.
- Orentaitė, G. (1978). Folklorinės leksikos įtaka B. Sruogos poetiniam žodynui. *Literatūra*, 20 (1), 50–62.
- Rabačiauskaitė, A. (1957). Balio Sruogos kūryba. In B. Sruoga. *Raštai, 1: Poezija*, red. V. Rudokas (p. 5–35). Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla.
- RAU (2010) – *Rytų aukštaičiai uteniškiai: mokomoji knyga*, sud. R. Rinkauskienė, R. Bacevičiūtė, V. Salienė. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Rinkauskienė, R. (2011). XIX a. raštų, rašytų rytų aukštaičių tarme, veiksmožodžio morfologijos ypatumai. *Lituanistica*, 57 (3(85)), 336–342.
- Samulionis, A. (1986). *Balys Sruoga*. Vilnius: Vaga, Lietuvos TSR mokslų akademija, Lietuvių kalbos ir literatūros institutas.
- Samulionis, A. (1996). Paaiškinimai. In B. Sruoga. *Raštai, 1: Poezija*, sud. A. Samulionis, red. D. Linčiuvienė (p. 719–840). Vilnius: Alma littera, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.
- SELA – *Balio Sruogos elektroninis laiškų archyvas*, par. Neringa Markevičienė. www.sruoga.flf.vu.lt.
- Skardžius, P. (1996). Šis tas iš racionalisto ir lyriko santykių. In V. Sruogienė (sud.). *Balys Sruoga mūsų atsiminimuose* (p. 250–256). Vilnius: Regnum fondas.
- Sruoga, B. (1927). Apie kalbininkus ir rašytojus. *Lietuva*, 12, 2–4.
- Sruoga, B. (1937). Rašytojas ir gramatika. *Gimtoji kalba*, 7, 105–108.

- Sruogaitė-Bylienė, D. (1996). Balys. In V. Sruogienė (sud.). *Balys Sruoga mūsų atsiminimuose* (p. 136–162). Vilnius: Regnum fondas.
- Sruogienė, V. (1996). Po velėna pumpurėlis. In V. Sruogienė (sud.). *Balys Sruoga mūsų atsiminimuose* (p. 33–43). Vilnius: Regnum fondas.
- Tamošaitis M. (2018). Sruoga su varlyte ir be jos (pokalbis su Neringa Markevičiene). *Naujasis Židinys-Aidai*, 3, 66–68.
- Urbšys J. (1997): [be pavadinimo]. In R. Pabarčienė (sud. ir red.). *Balys Didysis*, (p. 64–67). Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas..
- Zinkevičius, Z. (2006). *Lietuvių tarmių kilmė*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Žitkus, K.-Stonis, V. (1997). Vaikystė su Baliu Sruoga. In R. Pabarčienė (sud. ir red.) *Balys Didysis* (p. 47–56). Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.

B. Sruogos laiškų rodyklė

1. BS laiškas LŪR, [Panevėžys → Vilnius], [1911-04-18], in *LLTI BR*, f. 26, b. 134¹⁰.
2. BS atvirlaiškis VČ, [Petrogradas], [1915-04-07], in *VUB RS*, f. 153, b. 1094, {Nr. 20}.
3. BS laiškas VČ, [Petrogradas], [1916], in *VUB RS*, f. 153, b. 1095, {Nr. 84}.
4. BS atvirlaiškis VČ, [Voronežas → Maskva], 1916-01-14, in *VUB RS*, f. 153, b. 1094, {Nr. 34}.
5. BS atvirlaiškis VČ, [Petrogradas → Maskva], [1916-03-21], in *VUB RS*, f. 153, b. 1094, {Nr. 36}.
6. BS laiškas VČ, [Petrogradas → Maskva], [1916-03-23], in *LLTI BR*, f. 53, b. 27.
7. BS atvirlaiškis VČ, [Petrogradas → Maskva], [1916-03-24], in *VUB RS*, f. 153, b. 1094, {Nr. 68}.
8. BS laiškas VČ, [Petrogradas], [1916-04a], in *VUB RS*, f. 153, b. 1094, {Nr. 17}.
9. BS laiškas VČ, [Petrogradas], [1916-04b], in *VUB RS*, f. 153, b. 1094, {Nr. 6}.
10. BS laiškas VČ, [Petrogradas], [1916-04c], in *LLTI BR*, f. 53, b. 219.
11. BS atvirlaiškis VČ, [Petrogradas → Maskva], [1916-05-04a], in *VUB RS*, f. 153, b. 1094, {Nr. 14}.
12. BS laiškas VČ, [Petrogradas → Maskva], [1916-05-04b], in *VUB RS*, f. 153, b. 1094, {Nr. 52}.
13. BS laiškas VČ, [Petrapilis → Voronežas], 1916-05-09, in *LLTI BR*, f. 53, b. 84.
14. BS laiškas VČ, [Petrogradas → Maskva], 1916-05-13, in *LLTI BR*, f. 53, b. 30.
15. BS atvirlaiškis VČ, [Petrogradas → Voronežas], [1916-05-14], in *VUB RS*, f. 153, b. 1094, {Nr. 67}.
16. BS laiškas VČ, [Petrogradas → Maskva], [1916-05-16], in *LLTI BR*, f. 53, b. 66.
17. BS laiškas VČ, [Petrapilis → Maskva], [iki 1916-05-17], in *LLTI BR*, f. 53, b. 140.

¹⁰ Laiškų bibliografijoje vartojamos santrumpos: BS – Balys Sruoga, LŪR – „Lietuvos ūkininko“ redakcija, VČ – Valerija Čiurlionytė, *LLTI BR* – Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto bibliotekos Rankraštynas, *VUB RS* – Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius, f. – fondas, b. – byla, {Nr.} – autografo numerio priedas kita ranka. Laužtiniuose skliaustuose rašomos laiškuose nenurodytos, atstatytos vietovės ir datos.

18. BS laiškas VČ, [Petrogradas → Maskva], 1916-05-17, in *LLTI BR*, f. 53, b. 172.
19. BS laiškas VČ, [Petrogradas → Maskva], [iki 1916-05-18a], in *VUB RS*, f. 153, b. 1094, {Nr. 14}.
20. BS laiškas VČ, [Petrapilis → Maskva], [iki 1916-05-18b], in *LLTI BR*, f. 53, b. 75.
21. BS laiškas VČ, [Petrogradas → Voronežas], 1916-05-18, in *LLTI BR*, f. 53, b. 59.
22. BS laiškas VČ, [Petrogradas], [po 1916-05-18a], in *VUB RS*, f. 153, b. 1094, f. 153, b. 1095, {Nr. 8} ir {170}.
23. BS laiškas VČ, [Petrogradas], [po 1916-05-18b], in *VUB RS*, f. 153, b. 1095, {Nr. 83}.
24. BS laiškas VČ, [Petrogradas], [po 1916-05-18c], in *VUB RS*, f. 153, b. 1095, {Nr. 85}.
25. BS laiškas VČ, [Petrogradas], [po 1916-05-18d], in *VUB RS*, f. 153, b. 1095, {Nr. 70} ir {Nr. 86}.
26. BS laiškas VČ, [Petrogradas], [iki 1916-05-21], in *VUB RS*, f. 153, b. 1094, {Nr. 11}.
27. BS laiškas VČ, [Petrogradas], [1916-05-21a], in *LLTI BR*, f. 53, b. 86.
28. BS atvirlaiškis VČ, [Petrogradas → Maskva], [1916-05-21b], in *VUB RS*, f. 153, b. 1094, {Nr. 26}.
29. BS laiškas VČ, [Petrogradas → Lipeckas], 1916-05-23, in *LLTI BR*, f. 53, b. 32.
30. BS laiškas VČ, [Petrogradas], [po 1916-05-23], in *LLTI BR*, f. 53, b. 71.
31. BS laiškas VČ, [Petrogradas → Lipeckas], 1916-05-24, in *LLTI BR*, f. 53, b. 34.
32. BS laiškas VČ, [Petrogradas → Maskva], 1916-05-25, in *VUB RS*, f. 153, b. 1094, {Nr. 15}.
33. BS atvirlaiškis VČ, [Petrogradas → Lipeckas], [1916-05-28], in *VUB RS*, f. 153, b. 1094, {Nr. 55}.
34. BS laiškas VČ, [Maskva], [1916-05-31], in *LLTI BR*, f. 53, b. 65.
35. BS atvirlaiškis VČ, [Teriokai → Lipeckas], [1916-06-02], in *VUB RS*, f. 153, b. 1094, {Nr. 49}.
36. BS laiškas VČ, [Petrapilis → Lipeckas], 1916-06-05, in *VUB RS*, f. 153, b. 1094, {Nr. 13}.
37. BS atvirlaiškis VČ, [Petrogradas → Lipeckas], [1916-06-07a], in *VUB RS*, f. 153, b. 1094, {Nr. 65}.
38. BS atvirlaiškis VČ, [Petrogradas → Lipeckas], [1916-06-07b], in *VUB RS*, f. 153, b. 1094, {Nr. 61}.
39. BS laiškas VČ, [Petrapilis → Lipeckas], [po 1916-06-07a], in *LLTI BR*, f. 53, b. 78.
40. BS laiškas VČ, [Petrogradas → Maskva], [po 1916-06-07b], in *LLTI BR*, f. 53, b. 79.
41. BS laiškas VČ, [Petrogradas → Maskva], [po 1916-06-07c], in *LLTI BR*, f. 53, b. 69.
42. BS atvirlaiškis VČ, [Petrogradas → Lipeckas], 1916-06-09, in *VUB RS*, f. 153, b. 1094, {Nr. 25}.
43. BS atvirlaiškis VČ, [Petrogradas → Lipeckas], [1916-06-10], in *VUB RS*, f. 153, b. 1094, {Nr. 57}.
44. BS laiškas VČ, [Petrogradas → Lipeckas], [po 1916-06-10], in *LLTI BR*, f. 53, b. 77.
45. BS laiškas VČ, [Petrapilis → Lipeckas], [apie 1916-06-18], in *LLTI BR*, f. 53, b. 87.
46. BS atvirlaiškis VČ, [Petrogradas → Lipeckas], [1916-06-21], in *VUB RS*, f. 153, b. 1094, {Nr. 62}.
47. BS laiškas VČ, [Petrogradas → Maskva], [1916-06-29], in *LLTI BR*, f. 53, b. 73.

48. BS laiškas VČ, [Petrogradas], [1916-07-24], in *LLTI BR*, f. 53, b. 83.
49. BS laiškas VČ, [Petrogradas], [iki 1916-07-25a], in *LLTI BR*, f. 53, b. 63.
50. BS laiškas VČ, [Petrogradas], [iki 1916-07-25b], in *LLTI BR*, f. 53, b. 68.
51. BS laiškas VČ, [Petrogradas], [iki 1916-07-25c], in *LLTI BR*, f. 53, b. 85.
52. BS laiškas VČ, [Petrapilis], [iki 1916-07-25d], in *LLTI BR*, f. 53, b. 72.
53. BS laiškas VČ, [Petrapilis], [po 1916-07-25], in *LLTI BR*, f. 53, b. 76.
54. BS laiškas VČ, [Petrogradas → Lipeckas], [1916-07-26], in *VUB RS*, f. 153, b. 1094, {Nr. 7}.
55. BS atvirlaiškis VČ, [Petrogradas → Lipeckas], [1916-07-30], in *VUB RS*, f. 153, b. 1094, {Nr. 31}.
56. BS laiškas VČ, [Petrogradas → Lipeckas], [1916-07-31], in *LLTI BR*, f. 53, b. 205.
57. BS atvirlaiškis VČ, [Petrogradas → Lipeckas], [1916-08-01a], in *VUB RS*, f. 153, b. 1094, {Nr. 11}.
58. BS laiškas VČ, [Petrogradas → Lipeckas], [1916-08-01b], in *LLTI BR*, f. 53, b. 22.
59. BS atvirlaiškis VČ, [Petrogradas → Lipeckas], [1916-08-01c], in *VUB RS*, f. 153, b. 1094, {Nr. 29}.
60. BS atvirlaiškis VČ, [Petrogradas → Lipeckas], [1916-08-01d], in *VUB RS*, f. 153, b. 1094, {Nr. 30}.
61. BS atvirlaiškis VČ, [Petrogradas → Lipeckas], [1916-08-03], in *VUB RS*, f. 153, b. 1094, {Nr. 28}.
62. BS laiškas VČ, [Petrogradas], [apie 1916-08-08], in *LLTI BR*, f. 53, b. 81.
63. BS laiškas VČ, [Petrogradas → Voronežas], [1916-08-10], in *LLTI BR*, f. 53, b. 54.
64. BS laiškas VČ, [Petrogradas → Voronežas], [1916-08-13], in *LLTI BR*, f. 53, b. 58.
65. BS laiškas VČ, [Petrogradas], [1916-08-19], in *LLTI BR*, f. 53, b. 74.
66. BS laiškas VČ, [Petrapilis → Voronežas], [1916-08-20], in *LLTI BR*, f. 53, b. 88.
67. BS laiškas VČ, [Petrogradas], [iki 1916-08-23a], in *VUB RS*, f. 153, b. 1095, {Nr. 74}.
68. BS laiškas VČ, [Petrogradas], [iki 1916-08-23b], in *VUB RS*, f. 153, b. 1095, {Nr. 25}.
69. BS laiškas VČ, [Petrapilis], [iki 1916-08-23c], in *LLTI BR*, f. 53, b. 82.
70. BS laiškas VČ, [Petrogradas], [iki 1916-08-23d], in *VUB RS*, f. 153, b. 1094, {Nr. 20}.
71. BS laiškas VČ, [Petrogradas], [iki 1916-08-23e], in *VUB RS*, f. 153, b. 1095, {Nr. 81}.
72. BS laiškas VČ, [Petrogradas], [iki 1916-08-23f], in *VUB RS*, f. 153, b. 1095, {Nr. 78}.
73. BS laiškas VČ, [Petrogradas], [iki 1916-08-23g], in *VUB RS*, f. 153, b. 1094, {Nr. 10}.
74. BS laiškas VČ, [Petrogradas], [iki 1916-08-23h], in *VUB RS*, f. 153, b. 1095, {Nr. 79}.
75. BS laiškas VČ, [Petrogradas], [iki 1916-08-23i], in *VUB RS*, f. 153, b. 1095, {Nr. 5}.
76. BS atvirlaiškis VČ, [Maskva], [1916-08-23], in *VUB RS*, f. 153, b. 1094, {Nr. 24}.
77. BS laiškas VČ, [Maskva], [po 1916-08-23], in *LLTI BR*, f. 53, b. 64.
78. BS laiškas VČ, [Petrapilis → Voronežas], 1916-10-18, in *LLTI BR*, f. 53, b. 59.
79. BS atvirlaiškis VČ, [Voronežas → Maskva], [1916-12-15], in *VUB RS*, f. 153, b. 1094, {Nr. 46}.
80. BS atvirlaiškis VČ, [Voronežas → Maskva], [1916-12-16], in *VUB RS*, f. 153, b. 1094, {Nr. 48}.

81. BS atvirlaiškis VČ, [Rostovo link → Maskva], [1917-04-30], in *VUB RS*, f. 153, b. 1094, {Nr. 13}.
82. BS atvirlaiškis VČ, [Tuapsės link → Voronežas], 1917-05-01, in *VUB RS*, f. 153, b. 1094, {Nr. 4}.
83. BS atvirlaiškis VČ, [tarp Tuapsės–Armaviro → Voronežas], [1917-05-02], in *VUB RS*, f. 153, b. 1094, {Nr. 3}.
84. BS laiškas VČ, [Sočis → Voronežas], 1917-05-03a, in *LLTI BR*, f. 53, b. 129.
85. BS laiškas VČ, [Sočis → Iskorostis], 1917-05-03b, in *LLTI BR*, f. 53, b. 128.
86. BS laiškas VČ, [Sočis → Voronežas], 1917-05-04, in *LLTI BR*, f. 53, b. 131.
87. BS laiškas VČ, [Sočis → Voronežas], 1917-05-05, in *LLTI BR*, f. 53, b. 132.
88. BS laiškas VČ, [Sočis → Voronežas], 1917-05-06a, in *VUB RS*, f. 153, b. 1095, {Nr. 72}.
89. BS laiškas VČ, [Sočis → Voronežas], 1917-05-06b, in *LLTI BR*, f. 53, b. 191.
90. BS atvirlaiškis VČ, [Sočis → Iskorostis], 1917-05-07, in *VUB RS*, f. 153, b. 1094, {Nr. 41}.
91. BS laiškas VČ, [Sočis → Voronežas], 1917-05-07 ir 08, in *LLTI BR*, f. 53, b. 138.
92. BS laiškas VČ, [Sočis → Voronežas], 1917-05-08 ir 09, in *LLTI BR*, f. 53, b. 149.
93. BS laiškas VČ, [Sočis → Iskorostis], 1917-05-09 ir 10, in *VUB RS*, f. 153, b. 1094, {Nr. 3}.
94. BS laiškas VČ, [Sočis → Voronežas], 1917-05-13, in *LLTI BR*, f. 53, b. 141.
95. BS laiškas VČ, [Sočis → Iskorostis], [1917-05-16], in *LLTI BR*, f. 53, b. 144.
96. BS laiškas VČ, [Sočis → Iskorostis], 1917-05-17, in *LLTI BR*, f. 53, b. 145.
97. BS laiškas VČ, [Sočis → Voronežas], 1917-05-18, in *VUB RS*, f. 153, b. 1095, {Nr. 69}.
98. BS laiškas VČ, [Sočis → Iskorostis], 1917-05-21, in *LLTI BR*, f. 53, b. 178.
99. BS laiškas VČ, [Sočis → Iskorostis], 1917-05-22, in *VUB RS*, f. 153, b. 1094, {Nr. 4}.
100. BS laiškas VČ, [Sočis → Iskorostis], 1917-05-23, in *LLTI BR*, f. 153, b. 152.
101. BS laiškas VČ, [Sočis → Iskorostis], 1917-05-24, in *VUB RS*, f. 153, b. 1094, {Nr. 9}.
102. BS laiškas VČ, [Sočis → Iskorostis], 1917-05-26, in *LLTI BR*, f. 53, b. 156.
103. BS laiškas VČ, [Sočis → Iskorostis], [1917-05-27], in *LLTI BR*, f. 53, b. 157.
104. BS laiškas VČ, [Sočis → Iskorostis], 1917-05-31, in *LLTI BR*, f. 53, b. 158.
105. BS laiškas VČ, [Sočis → Iskorostis], 1917-06-01, in *LLTI BR*, f. 53, b. 159.
106. BS laiškas VČ, [Sočis → Iskorostis], [1917-06-02], in *LLTI BR*, f. 53, b. 160.
107. BS atvirlaiškis VČ, [Sočis], 1917-06-03a, in *VUB RS*, f. 153, b. 1094, {Nr. 9}.
108. BS laiškas VČ, [Sočis], 1917-06-03b, in *LLTI BR*, f. 53, b. 161.
109. BS laiškas VČ, [Sočis → Iskorostis], 1917-06-05, in *VUB RS*, f. 153, b. 1095, {Nr. 130}.
110. BS laiškas VČ, [Sočis → Iskorostis], 1917-06-06, in *LLTI BR*, f. 53, b. 165.
111. BS laiškas VČ, [Sočis → Iskorostis], 1917-06-07, in *LLTI BR*, f. 53, b. 166.
112. BS laiškas VČ, [Sočis], [1917-06-09], in *VUB RS*, f. 153, b. 1094, {Nr. 9}.
113. BS laiškas VČ, [Sočis → Iskorostis], 1917-06-14, in *LLTI BR*, f. 53, b. 171.
114. BS laiškas VČ, [Sočis → Iskorostis], 1917-06-19 ar 20, in *LLTI BR*, f. 53, b. 174.
115. BS laiškas VČ, [Sočis → Iskorostis], 1917-06-20, in *LLTI BR*, f. 53, b. 177.
116. BS laiškas VČ, [Sočis → Iskorostis], [1917-06-22], in *VUB RS*, f. 153, b. 1095.
117. BS laiškas VČ, [Sočis → Iskorostis], 1917-07-08, in *LLTI BR*, f. 53, b. 182.

118. BS laiškas VČ, [Sočis → Iskorostis], [1917-07-10], in *LLTI BR*, f. 53, b. 183.
119. BS laiškas VČ, [Sočis → Iskorostis], [po 1917-07-10], in *LLTI BR*, f. 53, b. 186.
120. BS atvirlaiškis VČ, [Suchumis → Iskorostis], 1917-08-03, in *VUB RS*, f. 153, b. 1094, {Nr. 32}.
121. BS laiškas VČ, [Sočis], [iki 1917-08-14], in *LLTI BR*, f. 53, b. 62.
122. BS laiškas VČ, [Maskva → Voronežas], [1917-08-14], in *LLTI BR*, f. 53, b. 197.
123. BS laiškas VČ, [Sočis → Maskva], [po 1917-08-14], in *LLTI BR*, f. 53, b. 194.

Notes on the Spelling and Language of Balys Sruoga's Letters

Aurimas Markevičius

Institute of Lithuanian Literature and Folklore, Department of Textual Studies,
Antakalnio St. 6, LT-10308 Vilnius, paversmis@gmail.com

Neringa Markevičienė

Institute of Lithuanian Literature and Folklore, Department of Textual Studies,
Antakalnio St. 6, LT-10308 Vilnius, nerutela@hotmail.com

Summary

The language and spelling of fiction, scientific literature, journalism and other literature are usually edited in an exemplary manner. The true language of writers is well illustrated by the letters they wrote. The language of the letters of the Lithuanian literary classic Balys Sruoga is incredibly distant from the language of the works published. The letters are full of various types of mistakes. Long and short vowels are confused, nasal letters are very often left out in accusative singular and genitive plural cases, in singular and plural endings of nominative cases of active participles, in the roots of verbs, as well as there are incorrectly written forms where there is consonant assimilation. The causes of mistakes are different. At the beginning of the 20th century, the spelling of the Lithuanian language was not yet properly standardized. But the main reason was that B. Sruoga did not study at any Lithuanian school. The writer graduated from Panevėžys Realschool, where all the subjects were taught in Russian. Later on, he studied at the universities of Petrograd, Moscow, and Munich. Mistakes are made due to his inaccuracy, as well as for psychological reasons. In the letters where the author complains of a bad mood, tells about disasters or failures he has experienced, there are usually numerous mistakes. B. Sruoga's letters contain poems or their insertions, some letters exist as separate texts of fiction. The writer is much more focused on the intense search for stylistic variants rather than on spelling. Lithuanian writers often use dialect forms and words from their native dialects. B. Sruoga is unique in this regard. He uses not only his own, but also other forms of

Lithuanian dialectal words, such as the illative case, the supine, the dual form of predicates and verbs, infinitive forms of dialect verbs, subjunctive and imperative mood forms, and others. The letters in question employ a large number of foreign words (mainly Slavisms), especially literally translated Slavic constructions.

Keywords: *Balys Sruoga, ego documents, orthography, dialectal elements, barbarisms, neologisms.*

Gauta 2018 11 16 / Received 16 11 2018
Priimta 2018 12 22 / Accepted 22 12 2018